

תבא

ב. אויך דארף מען פארשטיין וואס רש"י טייטשט (אין צווייטן דיבור) אז „כאשר דבר" מיינט „והייתם לי קדושים" פון פ' קדושים:

נאך „והייתם לי סגולה" וואס רש"י בריינגט (פון פ' יתרו), איז ער ממשיך דארט: „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" — איז פארוואס לערנט רש"י אז דער „כאשר דבר" (אין צווייטן פסוק) מיינט אז אנדער דיבור פון דעם אויבערשטן („והייתם לי קדושים"), ניט דעם וואס שטייט צוזאמען מיט „והייתם לי סגולה" — וואס אזוי לערנען טאקע כמה מפרשי התורה?

נאך מער: לויט די מפרשים איז גלאט דער המשך דא אין פסוקי: „אויף די ווערטער „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" וואס שטייט אין פ' יתרו, טייטשט רש"י „שרים" — עפ"י קומט במילא אויס, אז די אלע פרטים דא אין די פסוקים

א. אויף דעם פסוק: „וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך" שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „כאשר דבר לך" און איז מפרש: „והייתם לי סגולה". דערנאך שטעלט זיך רש"י אין צווייטן פסוק אויף די ווערטער „ולהיותך עם קדוש כאשר דבר" און איז מפרש: „והייתם לי קדושים".

דארף מען פארשטיין: אויב רש"י דארף ניט מעתיק זיין פון פסוק וואס דער „דבר" איז (ווייל דאס שטייט דאך אין פסוק מפורש: „להיות לו לעם סגולה"), נאר — וואו געפינט מען דעם „דבר" פריער — פארוואס איז ער עס מעתיק ביים צווייטן מאל? און אויב ס'איז יע נויטיק צו מעתיק זיין אויך וואס דער „דבר" איז — האט ער דאס גע-דארפט מעתיק זיין אויך ביים ערשטן מאל?

(1) כו, יח.

(2) יתרו יט, ה.

(3) קדושים כ, כו.

(4) כמה מפרשים מגיחים במכילתא (בא יב, כה) וביבליש (שם רמז רז בתחלתו) ע"פ פרשי' כאן — ראה מכילתא הוצאת הארואיטש (וש"ג). ואכ"מ.

(5) בדפוס ראשון וכת"י רש"י (שתח"י) ליתא בפרשי' כו, יז הסיום „ומצאתי להם עד כה", והתחבות דפרשי' יז „להיות לו לעם סגולה" — נסמכים לריש ד"ה זה „כאשר דבר לך" ומתורץ הגילי.

(6) וז"ה גם בדפוס ראשון ושני, וכת"י רש"י (שתח"י).

(7) ואין לומר, עכ"פ בדוחק גדול — שהעתיק רש"י גם „ולהיותך עם קדוש" להקל על הלומד שידע איהו „כאשר דבר" מפרש, ולא נטעה שמפרש

עוה"פ „כאשר דבר" שבפסוק שלפניו — שהרי מפירושו „והייתם לי קדושים", פשוט שקאי על „כאשר דבר" שבפסוק יט (נוסף ע"ז שלזה די שיעתיק רק תיבות ה' אלקיך שלפניו).

ועד"ז מובן גם שדוחק לומר שהעתיק רש"י „ולהיותך עם קדוש" כיון שבפסוק זה ישנם ב' ענינים „ולתתך עליון גוי" ו„להיותך עם קדוש", ומעתיק „ולהיותך עם קדוש", להדגיש דתיבות „כאשר דבר" קאי רק על „ולהיותך עם קדוש" (משא"כ בפסוק יח שלפני כאשר דבר לך נאמר רק ענין אחד „להיות לו לעם סגולה"). שהרי זה מובן מפירושו „והייתם לי קדושים" (נוסף ע"ז שלזה די שיכתוב: „ולהיותך גוי כאשר דבר").

(8) שם יט, ו.

(9) אלשיך, ש"ך (עתי'ת) וספורנו כאן. אוה"ח בסופו (פסוק יח). ועוד. וז"ה במדרש הגדול כאן: היכן דבר, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. (10) ראה גם אלשיך. ספורנו. ועוד.

(*) בדפוס שני הגירסא בפרשי': „להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך והייתם לי סגולה ומצאתי להם עד כה".

ס'איז שווער צו פארענטפערן אז ווי-
באלד אין דעם פסוק (בפרשתנו) שטייט
„והיותך עם קדוש לה' אלקיך“, דערי-
בער ברענגט ער א פסוק וואו עס איז
אויך מפורש „והייתם לי קדושים“,
משא"כ די אנדערע פסוקים הנ"ל וואו
דער לשון איז „קדושים“ סתם, און ס'איז
ניט מודגש אז די קדושה איז „לי“ —

ווייל לפ"ז וואלט רש"י געדארפט
מעתיק זיין פון פסוק דא אויך די ווער-
טער „לה' אלקיך“.

וויבאלד רש"י איז מעתיק בלויז
„והיותך עם קדוש כאשר דבר“ (און
לאזט אויס די ווערטער „לה' אלקיך“)
וועלכע שטייען צווישן זיי — און ער איז
אפילו זיי ניט מרמז מיט „וגו'“⁽¹³⁾ — איז
מוכת, אז דער „כאשר דבר“ באציט זיך
צום „והיותך עם קדוש“ און איז דער-
ביי ניט אויסן צו מדגיש זיין דעם פרט
פון „לה' אלקיך“.

ד. וי"ל הביאור בזה:

בהשקפה ראשונה איז דא אין פסוק
ניט גלאט: „והיותך עם קדוש גו'“ איז
בתוכנו די זעלבע זאך ווי „להיות לו
לעם סגולה“, זיי זיינען מתאר ווי דער
„עם ישראל“ איז אויסגעטיילט פון אלע
פעלקער: „עם סגולה“ — „עם קד-
וש“ —

האבן זיי געדארפט שטיין צוזאמען
גלייך איינער נאכן צווייטן⁽¹⁴⁾:

פון דעם וואס „והיותך עם קדוש“
שטייט אין א צווייטן פסוק, ובסימו —

„להיות לו לעם סגולה ולתתך עליון על
כל הגוים, ולהיותך עם קדוש“ זיינען
בהתאם צו די דריי פרטים אין דעם
„דבר“ פון אויבערשטן דארטן ב' יתרו:
להיות לו לעם סגולה — והייתם לי
סגולה מכל העמים; ולתתך עליון על כל
הגוים — ואתם תהיו לי ממלכת כהנים
(שרים); און „והיותך עם קדוש“ —
„וגוי קדוש“.

ג. לכאורה יש לומר, אז דער טעם
וואס רש"י ברענגט ניט דעם פסוק „וגוי
קדוש“ אויף „והיותך עם קדוש גו'“
כאשר דבר, איז ווייל דעמאלט איז דאך
דאס דער זעלבער „כאשר דבר“, און
דער-פסוק וואלט דא ביי „והיותך עם
קדוש“ ניט געדארפט איבער'חזר'ן נאך-
אמאל „כאשר דבר“.

ס'איז אבער א דוחק, וויבאלד ס'איז
דא א הפסק „ולשמור כל מצותיו“.

וועד — לויט דעם איז דער פסוק
וורש ביאור (און רש"י האט עס גע-
דארפט באווארענען): פארוואס מיינט
דער פסוק א צווייטן דיבור, און דער-
פאר חזר'ט ער איבער נאכאמאל „כאשר
דבר“, און ניט דעם „גוי קדוש“ ב' יתרו,
וואס קומט בהמשך צו „והייתם לי
סגולה“?

אויך דארפן פארשטיין:

דער פסוק וואס רש"י ברענגט שטייט
בסיום פ' קדושים — און מען געפינט
שוין פריער דעם לשון: „קדושים תהיו“
(בר"פ קדושים) און נאך פריער
„והתקדשתם והייתם קדושים“ (בס"פ
שמיני⁽¹⁵⁾). פארוואס ברענגט רש"י דעם
שפעטערדיקן פסוק⁽¹⁶⁾?

(11) יא, מד.

(12) בכמה כתי רש"י (שחתי), והייתם
קדושים. אבל בדפוסים ושאר כתי (שחתי) הלשון
הייתם לי קדושים.

(13) בכמה דפוסים (חדשים) נתוספה תיבת „וגו'“
לאחרי „והיותך עם קדוש“. אבל ליתא בדפוסים
הראשונים וכתי רש"י (שחתי).

(14) להעיר מואתחנן (ו, ו) ראה (יד, ב) שבאים זה
אחר זה: כי עם קדוש אתה. לעם סגולה מכל
העמים.

דערפון איז מובן בנדוד, אז דער פירוש „כאשר דבר לך“ מיינט ניט „אזוי ווי ער האט גערעדט צו דיר“, צו אידן [ובפרט אז לפי קצו מען פרעגן: מאי קמ"ל? כל התורה איז געזאגט געווארן צו אידן]. נאר „לצרכך ועליך“, ווי ער האט גערעדט וועגן דיר — א צוזאג, א הבטחה פאר דיר, „אויף דיר“.

און דאס איז דער המשך הכתוב: „וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה“, וואס מיינט אז „הוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה“¹⁹, איז דער אויפטו געווען „כאשר דבר לך“ — ווי דער אויבערשטער האט דאס מבטיח געווען, געזאגט וועגן אידן.²⁰

און דעריבער איז רש"י מפרש אז „כאשר דבר לך“ מיינט דער דיבור „והייתם לי סגולה“, וואס דארטן איז גע- ווען דער „דבר“ וועגן אידן.²¹

אין צווייטן פסוק „והייתך עם קדוש גו' כאשר דבר“ וואס שטייט ניט „לך“, איז מובן, אז „כאשר דבר“ מיינט ניט דעם דיבור פון דעם אויבערשטן וועגן אידן, א הבטחה וועגן דעם וואס וועט זיין מיט דיר, נאר כפשוטו, ווי ער האט

נאכדעם ווי ער איז מפסיק מיט „ולשמור כל מצותיו“, וואס רעדט וועגן דער פעולה פון אידן מפני הציוויי (און ניט אז ענין של תואר ומעלה ביחס צו כל הגוים)¹⁶, איז מובן אז „עם סגולה“ און „עם קדוש“ דא — זיינען צוויי גאר בא- זונדערע ענינים;

ובמילא קען מען ניט לערנען אז „והייתך עם קדוש גו' כאשר דבר“ מיינט דעם „גוי קדוש“ וואס שטייט בפ' יתרו, ווארום דארטן איז דאס אז ענין וואס קומט בהמשך ותוכן אחד מיט „והייתם לי סגולה מכל העמים“.

ה. אין וואס באשטייט דער חילוק צווישן „והייתך עם קדוש“ און „והייתם לי סגולה מכל העמים“ — נעמט עס רש"י ארויס פון דעם וואס אין ערשטן פסוק שטייט „כאשר דבר לך“, און בא „והייתך עם קדוש“ שטייט „כאשר דבר“ (בלי דעם ווארט „לך“).

די הסברה בזה: רש"י האט שוין מפרש געווען פריער אין פ' ויצא:¹⁷ „דברתי לך — לצרכך ועליך מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי וכו' וכן כל לי ולך ולו ולהם הסמוכים אצל דבור משמשים לשון על“¹⁸.

(19) לשון רש"י עה"פ כו, יז.
(20) ומ"ש הרא"ם (ח"ש שם) שבכ"מ (שמהו מקשה הרמב"ן שם על פרש"י שנאמר לי לך במדבר שצ"ל פי לך (לא עליך), „פירושם מלשון אמירה“ — היז היפך פשטות לשון רש"י בכל מקומות הנ"ל, וכן כל לי ולך כר הסמוכים אצל דבור כו' (וראה באר יצחק ח"ש שם. ועוד).
(21) והא דלא כתב רש"י הלשון „והייתך דבר“ כמ"ש בכ"מ (ואתחנן ו. יט. עקב יא, כה. ראה טו, ו. ועוד) — וכלשון המכילתא ויליש בא שם — י"ל שכתב כן רק כאשר המקום בו דבר (לראשונה) אינו בדיק כהלשון שאומר „כאשר דבר“, או כשהדבור הי' אח"כ (ככפ' ראה שם). ועוד י"ל.

(*) כ"ה ברוב הדפוסים וכח"י רש"י (שחתה).
ובדפוס ראשון דרש"י אי' „והייתך דבר“.

(15) ראה רמב"ן עה"פ. ספורנו. אה"ח. ועוד.
(16) וגם, „ולתתך עליו על כל הגוים אשר עשה“
אין זה תואר ומעלה של ישראל גופא כעם סגולה ועם קדוש.
(17) כת, טו.
(18) ולפניו בפ' ח"ש (כד, ז): „ואשר דבר לי, לצרכי כמו אשר דבר עלי וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על. ע"ש. וכ"כ בשמות (ד, טז): „ודבר הוא לך, בשבילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לי ולו ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור שכולם לשון על הם. וכן בפ' רש"י קרח יז, ה.“

ו. עס איז אבער די שאלה, כנ"ל: א ציווי אויף קדושה געפינט מען שוין פריער, "קדושים תהיו" און נאך פריער, "והתקדשתם והייתם קדושים"?

דעריבער איז רש"י מעתיק בפירוש (ניט — מרמז דורך „גר") פון פסוק אויך „(ולהיותך) עם קדוש": די פסוקים דא זיינען אויסן ארויסצוברענגען די אויסגעטיילטקייט פון אידן אלס „עם", ווי התחלת הכתוב שלפנ"ו, "וה' האמירך היום" (והוא הפרישך אליי מעמי הארץ) להיות לו לעם סגולה. און אויך דער ציווי אויף קדושה בפרשתנו איז ניט אויף יעדער אידן אלס יחיד, נאר אויף דעם גאנצן עם, זיי זאלן זיין אן „עם קדוש".

און דעריבער איז אויף דעם מתאים זאגן אז דאס איז דער דבור „והייתם לי קדושים" פון ס"פ קדושים, וואס דארטן איז דער ציווי (אויך) אויף אזא קדושה וואס טיילט זיי אפ אלס אן עם פון אלע אומות, ווי דער פסוק איז ממשיך „והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

משא"כ דער פסוק בס"פ שמיני „והתקדשתם והייתם קדושים"²⁴, ועד"ז „קדושים תהיו" בר"פ קדושים, וואס דארטן איז ניט מודגש אז דאס זיינען ציווים אויף דער קדושה פון כלל עם ישראל והבדלתם פון אלע אומות, נאר ציווים צו יעדער אידן אלס יחיד, אזוי ווי די אנדערע ציווי התורה.

ז. מען דארף נאך אבער פארשטיין (בפנימיות הענינים): אין הכי נמי אז

(גערעדט און) אנגעזאגט (ובמילא — צו אידן)²², וואס דאס מיינט א ציווי אויף א פעולה פון אידן.

ולכן איז פארשטאנדיק, אז דאס מיינט ניט דעם דיבור „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וואס איז אזוי ווי דער דיבור „והייתם לי סגולה" — „לצרכך ועליך", א דיבור פון אויבערשטן וועגן (זיין פעולה מיט) אידן²²; נאר א דיבור פון דעם אויבערשטן א ציווי אויף „להיותך עם קדוש".

דעריבער זאגט רש"י אז דאס מיינט דעם פסוק „והייתם לי קדושים", וואס דאס איז דעם אויבערשטן א ציווי אן אידן זאלן זיין קדושים²³.

ומהאי טעמא איז רש"י מעתיק דא אויך התחלת הלשון „ולהיותך (עם קדוש)" — ניט ווי עס שטייט פריער „להיות לו לעם סגולה" — ווייל אויך פון דעם שינוי הלשון (להיותך — צו דין זיין, מיט א הדגשה אויף דער קדושה מצד די אידן) פארשטייט מען אז דאס זיין אן עם קדוש איז ניט דוקא א פעולה מצד דעם אויבערשטן (ווי אין פריערדיקן פסוק), נאר דער תוכן פון די אידן'ס פעולה מפני הציווי.

(22) ואף את"ל כפי המובן מפרשים הג"ל לפרש"י, שבכלל „אין בתנאי המדבר שיהי לו מקבל זולתו כמו האומר" (לי הראים שם), ולפי"ז אין נפק"מ אם נאמר לי, לו לך או לא — שאני בנדר, שמשנה בפסוק א' לגבי פסוק שלפנ"ו (משמט „לך") יל"פ „כאשר דבר" קרוב ללשון „ציוה". ולהעיר שבכלל אמירה היא רכה לי תחנונים ודיבור בכל מקום לי קשה (פרשי' בהעלותך יב, א. וראה פרשי' יתרו יט, ג).

(23) אלא שביטור שם מקדים הסיבה „ועתה אם שמעו ושמעו בקולי ושמרתם את בריתי" להבטחת ה' „והייתם לי סגולה גר".

(24) להעיר מבעה"ט כאן סוף פסוק יט.

(24) נוסף לזה דע"פ פרש"י שם „והייתם קדושים לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעולם הבא" משמע קצת ד„והייתם קדושים" אינו ציווי על פעולת ישראל.

הפטורה²⁴ ווערן ארויסגעבראכט באריכות די יעודים פון לעתיל — והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך . . בניך מרחוק יבאו ובנתך על צד תאמנה וגו' ועוד — אז די אומות העולם וועלן באדינען און טאן אלץ לטובתם פון די אידן, ביז, ווי ער פירט אויס אין פסוק, אז „הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו והגוים חרב יחרבו“²⁵.

דארף מען פארשטיין: בשלמא בנוגע די שבע מצות בני נח, וואס גוים זיינען אויף זיי נצטווה געווארן און זיינען זיי ניט מקיים, קומט זיי דערפאר דער עונש מיתה²⁶; מען געפינט אבער ניט לכאורה קיין חיוב וציווי אז גוים דארפן באדינען די אידן, ובפרט אז פאר ניט מקיים זיין דאס זאל זיי קומען דער עונש — „יאבדו“, „יחרבו“.

ח. דער ביאור בזה: מ'האט גע-רעדט כמה פעמים²⁷, אז די גאנצע בריאה, אויך אומות העולם, זיינען ניט קיין תכלית ומציאות פאר זיך, נאר בלויז אלס אמצעי צוליב אידן, כמחז"ל²⁸ „בראשית — בשביל ישראל שנקרא ראשית“, וואס זיי זיינען די מטה וכתלית פון בריאת העולם ומלואה, און לעתיל, ווען עס וועט נתגלה ווערן די אמיתית המציאות פון יעדן נברא, וועט זיך דעמאלט אויספירן און אנזען בגלוי דער תכלית צוליב וועלכן די וועלט, כולל אומות העולם, זיינען באשאפן גע-ווארן — בשביל ישראל.

(ראה לקריש ח"ט ע' 61. ושם גם הרמז בלשון הטור סתכ"ח שם).

(28) ישע"ס, ג"ד.

(29) שם, יב.

(30) ראה סנהדרין נח, ב. רמב"ם הל' מלכים ספ"ט. רמב"ן עה"ת ישלח לד, יג.

(31) ראה לקריש ח"ה ע' 159 ואילך. חט"ו ע' 150. ועוד.

(32) פרשי ר"פ בראשית. וראה ויקר פלי, ד.

„ולהיותך עם קדוש“ איז בנוגע דער קדושה וועלכע איז דער תוכן פון אידן'ס פעולה, מפני הציווי, ניט ווי „להיות לו לעם סגולה“ וואס ווערט אויפגעטאן דורך דעם אויבערשטן, וואס איז אבער די שייכות פון „ולהיותך עם קדוש“ צום ענין פון „ולתתך עליון על כל הגוים“ וואס איז אין זעלבן פסוק בהתחלתו?

ולכאורה איז „ולהיותך עם קדוש“ מער שייך צו „ולשמור כל מצותי“ (וואס שטייט גאר אין פריערדיקן פסוק) היות אז דארט רעדט זיך וועגן דער מעלה פון אידן אין זייער אויספירן²⁹ די ציווים „ולשמור כל מצותי“, בעת אז „ולתתך עליון וגו'“ איז א חשיבות ומעלה וואס ווערט געגעבן פון דעם אויבערשטן (בדומה צו „להיות לו לעם סגולה“)³⁰.

וועט מען דאס פארשטיין בהקדים דאס וואס אין דער היינטיקער³¹

(25) או שהובדלו בזה שנצטוו „לשמור כל מצותי“ (ראה רמב"ן, ספורנו ואוה"ח).

(26) בראב"ע כאן, ש.ולתתך עליון. זה הוא שכר האמירי, והוא לפי מירוש רבי יהודה הלוי שהביא בפסוק שלפניו והאמרת והאמירך מגורת ויאמר, ולכן בשכר זה שישאל אומרים להיות לו לעם סגולה ולשמור כל מצותי בא השכר בפסוק יט, ולתתך עליון. ולפירושו נמצא לכאורה, דגם „ולהיותך עם קדוש“ הוא שכר האמירה.

אבל לפרשיי שהוא לשון הפרשה והבדלה, כבי הפסוקים מדובר במעלת ישראל בזה שהפרישם מעמי הארץ, אלא שמפרט בזה כמה פרטים.

(27) דהפטורה הוא „מעניינה של פרשה“ (טורש"ע (דאדה"ז) אריח ר"ס רפד). ואף שזהו דוקא „מבראשית עד י"ז בחמוז (שאז) מפסירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע כ"י (טוא"ח) סתכ"ח קרוב לסופו מפסיקתא. ועד"ז בשורע ורמ"א שם ס"ח. וראה תוס' מגילה לא, ריש ע"ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ג הי"ט) — כבר נתבאר כמ"ס, דמכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, מובן שהם שייכים גם להפרשיות

ותכלית איז אין זייער מציאות עצמה, זיי זיינען ניט ווי אן אמצעי צו א צווייטער מציאות, וכדלקמן.

ט. דער ביאור בזה: דער טייטש פון „וה' האמירך היום) להיות לו לעם סגולה“ איז (ווי רש"י טייטשט אויף „והייתם לי סגולה“³⁴, וואס ער ברענגט דא), „אוצר חביב כמו וסגולת מלכים“³⁵ כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות —

און וויבאלד אז דאס איז א משל וואס תורה גיט אויף אידן איז מובן, אז ער איז בתכלית הדיק.

דארף מען פארשטיין: וואס איז די תועלת פון די „כלי יקר ואבנים טובות“ בשעת „גונזים אותם“, זיי זיינען בא-האלטן און פארבארגן?

ווען מען נעמט, לדוגמא, אבנים טובות און מ'איז זיי קובע אין דעם טבעת המלך אדער אין כתר המלך, גיבן זיי צו, כמובן, אין דעם הוד והדרת המלך³⁶; משא"כ ווען זיי זיינען בא-האלטן, אוצר גנוז פון עיני רואים — טוען זיי לכאורה גארניט אויף, קיינער האט ניט קיין תועלת והנאה פון זייער טייערקייט און פון זייער יופי.

נאר ווען מ'נעמט זיי ארויס פון אוצר גנוז — צוליבן צורך גדול פון ניצוח המלחמה, ווי דער רבי זאגט אין דעם המשך ההילולא³⁷, אז צוליב ניצוח

דעריבער איז דאס מכריח, אז „הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך“, אז די וואס פירן ניט דורך מטרת בריאתם (אלס אן אמצעי) — „יאבדו“, זיי פארלירן זייער מציאות בדרך ממילא.

[ווי"ל אז דאס איז דער טעם פארוואס א בן נח קומט מיתה פאר עובר זיין אויף יעדער איינער פון די ז' מצות ב"נ — ניט ווי די עונשים וואס זיינען ביי אידן וועלכע זיינען פארשידן לויט דער פאר-שידנקייט פון די מצות: די ז' מצות פון בני נח איז ענינם — סיבת מציאות פון ב"נ, וכ"ז — בשביל ישראל ובשביל התורה; און בשעת זיי פירן ניט דורך כוונת בריאתם, פארלירן זיי בדרך ממילא די סיבה און דעם יסוד פון זייער קיום³⁸].

און דאס איז דער פירוש פנימי פון „ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה“, ווי עס שטייט אין ש"ך על התורה: „כאילו לא עשאוּם אלא בשבילך כמו שאמר בן עזאי לא נבראו כולם אלא לשמשני כו“³⁹.

ד.ה. אז דער ענין פון „ולתתך עליון על כל הגוים“ איז דער אויספירן בפועל די מטרה פון זייער באשאפן ווערן, וואס דאס איז א מעין פונעם גילוי דלעתיד, כניל.

עפ"י קומט אויס, אז דער תוכן פון די צוויי פסוקים הנ"ל בפרשתנו ברענגט ארויס דעם יתרון ומעלה אין דער מצי-אות פון אידן לגבי דער מציאות פון אומות העולם — „והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה“, אז די אידן זיינען אויסגעטיילט פון די „עמי הארץ“ דערמיט וואס זייער מטרה

(34) ב' יתרו שם.

(35) קהלת ב, ח.

(36) להעיר מהל' במשל אדה"ו (התמים ח"ב ע' מט [עב]) באבן יקרה שהיתה (רק) בכתר המלך (שלא נמצא אפילו באוצר המלך) ש.היא נזר העטרה המכתירה.

(37) באחי לגני השי"ת פי"א. וראה שם פי"ז. פ"ט.

(38) במשנה וברייתא בסוף קידושין לפנינו „והלא (הם) לא נבראו אלא לשמשני“. והוא מאמר ר"ש בן אלעזר. וכ"ה ביליש ירמי רמז רע.

וואס דאס איז מוסיף אין זיין אמת'דיקע רוממות (התנשאות עצמית).⁴¹

און דאס איז אויך וואס אידן זיינען „לי סגולה“ — אן „אוצר חביב“⁴²; די עצם מציאות פון א אידן איז העכער אפילו פון דעם וואס דורך זיי ווערט נתגלה מלכותו ית' בעולם (דורך עבודתם בתומצ'צ), זייער תכלית איז — דער עצם פאראנענקייט זייערע⁴³; אידן זיינען איין זאך, כביכול, מיט עצמותו ומהותו ית', און דער אויבערשטער איז זיך „משתעשע“ מיט אידן (ווי א מלך וואס האט תענוג פון זיינע אוצרות הגנוזים און נאך מער).

קומט אויס, אז דער חילוק פון אידן און אנדערע אומות איז אין זייער עצם בריאה (באשאף): די מציאות פון אומות העולם איז ניט צוליב זיי אליין, נאר צוליב (א) צווייטער זאך — צו אויס-פירן דעם תפקיד וואס איז זיי צוגע-טיילט געווארן; משא"כ אידן, איז דער תכלית פון זייער באשאף אין זייער עצם פאראנענקייט⁴⁴ (נאך איידער זיי פירן

המנגד איז דער מלך „מבוזבז כל סגולות האוצרות דהון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים מדור אחר דור ואשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס וחתום מעין כל רואה“ — איז דא א תועלת פון זיי

און אויך דעמאלס ווערט עס אנגע-רופן „בזבז“, מ'איז זיי מבוזבז צוליב נצחון המלחמה ניט א רגיל'דיקער נוצען זיי, נאר א יוצא מן הכלל לגמרי.

י"ד. די הסברה בזה: דאס וואס די אוצרות בלייבן גנוז, כמוס וחתום מעין כל רואה — איז ווייל די אוצרות זיינען נוגע (ובערך פון) דעם מלך אליין, איז זיין עצם מציאות ווי ער איז פאר זיך.

עס זיינען פאראן אוצרות המלך וואס תפקידם איז, אז מיט זיי ווערן דורכגע-פירט עניני המלכות — דורך אויסגעבן זיי אויף צרכי המדינה וכיו"ב⁴⁵, אדער דאס וואס מ'איז זיי קובע אין כתר המלך (וכיו"ב) כדי צו מוסיף זיין אין הוד והדרת המלך, וואס דאס איז אן ענין עיקרי אין הנהגת המלכות — „מלך ביפיו תחזינה עיניך“⁴⁶.

אבער די אוצרות הגנוזים של המלך, איז (ניט כדי צו דורכפירן אן ענין של מלוכה, נאר עס איז) פארבונדן מיט דעם מלך אליין. זיין עצם מציאות אלס מלך איז פארבונדן דערמיט וואס ער האט אוצרות גנוזים פון אבנים טובות ומרגליות מיט וועלכע ער איז זיך משתעשע און האט דערפון תענוג⁴⁷.

(38) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ד.

(39) ישע"י לג, י. רמב"ם שם פ"ב ה"ה.

(40) וצ"ע ברמב"ם פ"ג שם; ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגזיו ולהתנאות בו או להתנאות בו כר ואם הרבה לוקה. ואולי י"ל שלכן הוסיף הרמב"ם „להתנאות בו או להתנאות בר“, שהאיסור הוא שאיז ענין בשביל שלימות המלוכה והרוממות שלו, כ"א להתנאות (או „להתנאות בר“) כלפי העם. ולהעיר

מ"רין סנהדרין כא, ב: „דמאי דאסר רחמנא על המלך שלא ירבה לו כסף וזהב היינו שלא יבקש מט גדול כדי להתעשר אלא כדי הוצאות שכר חיילותיו אבל אם הקנה לו מן השמים ממון הרבה לא קאי בלאו“.

(41) ראה המשך תעריב בתחלתו (ספ"א).

(42) להעיר מאהות יתרו (ע' תתד ואילך). ד"ה ואתם תהיו לי תרם — כביאור ג' הענינים דבפסוקים שם. ושם (ע' תתו) ד. סגולה, וזהו מעלתו מצד מהותו ועצמותו כו", „הוא מצד נשי' בעצמך (סד"ה ואתם תהיו לי שם). וראה גם לקריש ח"ח ע' 21 ואילך. ואכ"מ.

(43) ראה המשך תרס"ז ע' תע ואילך. סה"מ תשי"א ס"ע 109 ואילך — כביאור החילוק בין נשמות ומלאכים. ובסה"מ תשי"א שם (ע' 110) „דבעצם ענין ירידת הנשמות והיותן למטה הנה מאיר אור פנימי בעולם“.

(44) ואיז סתירה לזה דאני נבראתי לשמש את קוני (משנה סוף קידושין), כי אמיתית מציאות בניי היא למעלה מעולם הבריאה (נבראתי) ואפילו דעולם האצילות (קוני) (ואדברא כמי נמלך (בנוגע

דורך תפקידם בעולם⁴⁵.

און דאס מיינט 'וה' האמירך היום — הפרישך אליו מעמי הארץ — להיות לו לעם סגולה', אז אידן זיינען אינגאנצן אויסגעטיילט פון עמי הארץ⁴⁶, ווייל זיי זיינען אז 'עם סגולה', אז 'אוצר חביב' כנ"ל.

יא. דערמיט וועט מען אויך פארשטיין די שייכות פון די פסוקים צו ראש השנה [וכידוע⁴⁷ אז 'את ה' האמרת היום גו' וה' האמירך היום' מיינט דעם טאג פון ר"ה]:

"את ה' האמרת היום" איז דאס וואס אידן זיינען ממליך⁴⁸ דעם אויבערשטן ברה" — אמרו לפני .. מלכויות כדי

להתהוות אבי"ע) בנשמותיהן של צדיקים, אלא שבידיהתהוות לבריאה (אתה בראת) — ה' לשמש את קונו. ועד"ו הוא בבראיתו שהוא מפני שנחלואו להיות לו דירה בתחתונים ולמטה מזה — בכל עולם לפי דרגתו (ראה המשך תרס"ו ע' תמו).

אבל גם כהיות בני ברוה"ז הגשמי יש בכארא עצם נשמתו (נשמה שנתת ב'').

— וראה לקו"ש ח"ה ע' 246. ח"ו ע' 236 ובהערות שם. — והל' שם צריך תיקון. ואכ"מ.

(45) וגם השלמת הכוונה דדירה בתחתונים שע"י נשמות ישראל, אין זה שתפקידם הוא לפעול דבר שמחוץ להם, כי זה. שתכלית הבריאה ה' בשביל להיות לו ית' דירה בתחתונים (והיינו לשכון שכינתו בישראל (תרא' ע"ד. וראה המשך תרס"ו ס"ע תסח ואילך. ועוד), והיינו שיתגלה גם במציאותם למטה שרשם בעצמותו, שישאל וקוב"ה כולא חד לקריש חס"ו ע' 477 ואילך. ושי"ג).

(46) ומיש רש"י. מעמי הארץ' (דמשמע מזה שיש איוו שייכות ביניהם. וראה לקו"ש ח"ט ע' 169) — היינו כמו שפירש רש"י לעיל בפ' יתרו שם עה"פ והייחם לי סגולה מכל העמים, דזהו רק כדי שתהא זבתכם נכרת, אבל (אין להם שום חשיבות ועד לבני כ"י). הם בעיני ולפני לכולם.

(47) אהיה פרשתנו ע' תתרטט. בהוספות (לאחרי פ' ברכה) ס"ע איתמקטו ואילך. ועוד. וראה לקמן ע' 191.

(48) ראה תרגום ירושלמי כאן פסוק יח: ומימרא דה' אמליך עליכון כ"י (הובא בפ' בעלי התוס' כאן. ועוד).

שתמליכוני עליכם⁴⁹, און 'וה' האמירך היום" איז דאס וואס דער אויבערשטער נעמט אז די הכתרה פון אידן⁵⁰, וואס דאס ווערט נמשך און אויפגעטאן אין דער בריאה וסדר השתלשלות, ע"ד ווי בתחלת הבריאה וואס 'במי נמלך בנש' מותיהן של צדיקים⁵¹.

ולכאורה, פון דעם גופא וואס אידן זיינען ממליך דעם אויבערשטן איז מוכן אז זיי זיינען דא איידער זיי זיינען אים ממליך: ועד"ו בתחלת הבריאה: פון דעם וואס מ'זאגט, 'במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים' איז מוכן אז זיי זיינען דא פאר דער המלכה — אין וואס באשטייט דאן זייער תפקיד?

דאס איז דער פירוש פון 'עם סגולה' — אז 'אוצר חביב' וואס מ'איז גנוז: ד.ה. אז די אמת'ע מציאות פון אידן איז דאס וואס זיי זיינען, נעלמה מעין כל ח"י און 'שעשועים לפניו', ווי זיי זיינען איין זאך כביכול מיט עצמותו ית' — און זיינען בדוגמת עצמותו ומהותו ית', וואס אויף אים איז דאך ניט שייך צו זאגן אז ער איז ח"ו צוליב וועלכן ס'איז ענין.

און ווי דער מגיד⁵² זאגט אף, אף קודם שנבראו ישראל ה' נחקק צורתם במחשבה, כמ"ש רז"ל⁵³ ישראל עלו במחשבה.

יב. און דאס איז דער חילוק צווישן די צוויי פסוקים, 'וה' האמירך גו' להיות לו לעם סגולה גו' און 'ולתתך עליון גו':

(49) ר"ה טז, א. לך, ב.

(50) ראה אהיה פרשתנו שם. שם ס"ע תתרטט ואילך. ס"ע תתרטע ואילך.

(51) כן הובא בכמה מקומות. וראה ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

(52) אית' ב. ג. וראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקכ ואילך. לקו"ש חס"ו ע' 487.

(53) ב"ר בתחלתה.

אלע נבראים (כולל „כל הגוים“) זיינען צוליב זיי, כנ"ל.

וואס דאס איז אזא יתרון ומעלה פון אידן וועלכע איז בערך אז גוים זאלן קענען משיג זיין און דערהערן ווי עס ישראל איז „עליון על כל הגוים“, וואס דערפאר זיינען זיי מהלל ומשבח די אידן (זיי זיינען, ווי דער פסוק איז מסיים, „לתהלה ולשם ולתפארת“).

און דאס דריקט זיך אויס בגלוי דורך „ולהיותך עם קדוש לה"א כאשר דבר" — „והייתם לי קדושים“, אז אויך איז ענינים גשמיים פון אידן, אין וועלכע זיי זיינען בחיצוניות גלייך צו אהי"ע, זיינען זיי באמת אן עם קדוש לה"א, ווי ס'איז מודגש אין דעם המשך הכתוב וואס רש"י ברענגט דא אראפ „והייתם לי קדושים גו" וואבדיל אתכם מן העמים להיות לי“.

און דאס ווערט נאכמער ארויס-געבראכט אין פירוש רש"י דארטן: „מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר כו' אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גור עלי ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים“. ד.ה. א איד האט כאילו די זעלבע אפשירות ווי א ניט-איד⁵⁵, און אעפ"כ איז ער פורש ומקבל עליו עול מלכות שמים.

יג. פון כהנ"ל קען מען ארויס-נעמען א הוראה מיוחדת אין גודל הזהירות והזריות פון אהבת ישראל און אויף וויפל מ'דארף זיין איבערגעגעבן

אין דעם ערשטן פסוק רעדט זיך וועגן דער מעלה פון אידן מיט וועל-כער זיי זיינען אינגאנצן אויסגעטיילט פון אומות העולם: „לעם סגולה“ — „אוצר חביב“, אז אידן זיינען „גנוז“ בעצמותו ית', זיי זיינען כולא חד מיט קוב"ה.

און מצד דעם קומט ארויס, אז זייער עבודה איז אין אן אופן פון „ולשמור כל מצותיו“: דאס וואס אידן היטן תרי"ג מצות — ניט נאר ד' מצות ווי בני נח — איז ניט נאר א חילוק אין כמות, אז אידן פירן דורך מער מצות (ותפקידים) ווי ב"ה, נאר דאס איז אן אנדער איכות אין „ולשמור“:

ביי אומות העולם, וועלכע זיינען בא-שאפן געווארן צוליב א תפקיד, איז זייער שמירת המצות מיט א מדידה והגבלה — וויפל ציונים (ותפקידים) זיי איז מלכתחילה צוגעטיילט געווארן:

ביי אידן אבער, וואס זיי זיינען איין זאך כביכול, מיט עצמותו ומהותו ית' (כנ"ל), איז ביי זיי דער ענין פון „ולשמור כל מצותיו“ — אן קיין מדידה והגבלה; וויבאלד אז „הוא ורצונו אחד“⁵⁶, איז וואס פאר א מצוה (ורצון) עס זאל נאר זיין, איז אידן, וועלכע זיינען איין זאך מיט עצמות, זיינען מסור ונתון אויף דורכצופירן דעם רצון.

און אין צווייטן פסוק — „ולתתך עליון גו" — ברענגט זיך ארויס די מעלה פון אידן אויך ווי זיי (ווערן נבדל ממקורם און) קומען אראפ למטה אין וועלט, אז אויך דעמאלט זיינען זיי „עליון על כל הגוים“: זיי זיינען דער תכלית פון דער גאנצער בריאה, און

55) ראה ש"ך עה"ת כאן: לתהלה שיהללו כל גוים כמו שהם מהללים להקב"ה... וכן יהיו לשם שיכרו כולם ששם יהודי הוא שמו של הקב"ה כו'.

56) ראה תניא מפי' (סט סע"ב ואילך).

57) ראה תניא רפ"ח.

54) דכל המצות מתייחסים אל העצמות — ראה בארוכה ס' השיחות תורת שלום סע"ע 190 ואילך.

קביעות פון שנה זו) אין דער וואך פון פ' תבא, וואס פון די יסודות העיקריים פון תורת החסידות פון בעש"ט און אלטן רבין איז — אהבת ישראל⁶⁴,

האט מען א באזונדערע נתינת כח צו פועל'ן אויף א אידן, יעדער אידן, אז זיין מעלה עצמית פון 'וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה' זאל ביי אים נתגלה ווערן אין דעם אופן פון 'לשמור כל מצותיו' בפועל; און אויך ארויס-ברענגען ביי אים בגילוי דעם ענין פון 'ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה' ביז 'ולהיותך עם קדוש לה' אלקיך', צו זיין לגמרי העכער און מובדל פון יעדן ענין פון גויאישקייט, כולל דעם 'גוי אשר בקרבך'⁶⁵;

און דורך דעם טוט מען אויף ביתר שאת דעם ענין פון 'תמליכוני עליכם', אז עס ווערט ניכר לעין כל ווי 'ה' אלקי ישראל מלך', אז אויך גוים זען אז אידן זיינען אז עם סגולה,

און פון דעם — צום קיום היעוד אין נבואת ישעי' בהפטורת פרשתנו, ביז צום סיום: 'אני ה' בעתה אחישנה' — במהרה בימינו ממש.

(משחת ש"פ תבוא תש"מ)

צו טאן מיט א צווייטן אידן — וואָרום אַט די מעלה פון 'להיות לו לעם סגולה' איז דאָ באַ יעדער אידן.

אין וועלכן מצב א איד געפינט זיך בכחותיו הגלויים, איז ער אַלעמאַל מצד עצם מציאותו לגמרי מופרש מעמי הארץ, זייענדיק 'נצר מטעי מעשה ידי להתפאר' פון דעם אויבערשטן (ווי מ'זאָגט בסיום ההפטורה⁶⁶):

וואָס דערפאַר איז יעדער איד אַ מצי-אות נצחית (כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב⁶⁷) און אַ מציאות פון 'עלה (ב)מחשבה' וואָס איז לעצמו (ניט ווי כל הבריאה⁶⁸ וואָס בדבר ה' שמים נעשו⁶⁹), וואָס ענין הדיבור איז בשביל הזולת⁷⁰; נאָר מען דאַרף די מעלה עצמית אַרויס-ברענגען מן ההעלם אל הגילוי.

ובפרט אין דער וואָך ווען מ'לייענט בתורה פ' תבא און די הפטורה הנ"ל, ובמיוחד ווען דער טאָג פון ח"י אלול — דער יום הולדת פון די 'שני המאורות הגדולים'⁷¹, פון דעם בעש"ט און דעם אלטן רבין — פאַלט אויס (ווי די

(58) ישעי' שם, כא.

(59) סנהדרין ר"פ חלק.

(60) ראה תניא רפ"ב. אגה"ת פ"ד. ובכ"מ.

(61) תהלים לג, ו.

(62) וראה המשך תרס"ז — ד"ה בשעה שהקדימו תרס"ז ואילך.

(63) לשון כ"ק אדמיר (מהרש"ב) נ"ע (ס' השיחות תשי"ג ע' 141).

(64) ראה לקריש ח"ט ע' 156 ואילך (ושם, שזהו תוכן התחלת סדרה זו — מצות כיבורים). קונטרס אהבת ישראל.

(65) לקריש פרשתנו מב, ב.

תבא ב

ניט' צוליב, ח"ו, נקמה אין אידן אָדער סתם צוליב מעניש זיין זיי, נאָר דאָס איז לטובתם, ובלשון רש"י: "והקלות והיסורין מקיימין אתכם ומציבים אתכם לפניו"¹⁰.

דאָרף מען פאַרשטיין: די גמרא¹¹ זאָגט, אַז „ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם"¹² ואלו הן גלות כשדים וישמי עאלים¹³ ויצר הרע"¹⁴. פון דעם איז משמע, אַז גלות איז ניט קיין טובה פאַר אידן — וואָרום אויב גלות וואַלט מיט זיך געבראַכט אַ תועלת טובה, וואָס לולא דעם גלות וואַלט מען ניט געהאַט

א. אין מפרשי התורה! איז מבואר, אַז די ענינים פון היפך הברכה אין דער „תוכחה" שבפרשתנו, זיינען ניט בלויז תוכחות און וואָרענונגען, וואָס וועלן קומען „אם לא תשמעו בקול ה' אלהיך", נאָר דאָס זיינען עניני גבואה וועלכע זיינען מקויים געוואָרן, ובלשון האבר-בנאל¹⁵: „ראוי שנדע שהקלות שנזכרו בפרשה הזאת לא באו על דרך איום וגוונם להפחיד לבב האנשים, אבל באו ברוח אלקין קדישין להגיד מה שיהי באחריתם כי הנה כולם נתקיימו כו".

די פסוקים פון פרשת התוכחה רעדן בכלל וועגן דעם עונש הגלות — „והפיצך ה' בכל העמים גו"¹⁶, און מפרשים זיינען מבאר בפרטיות ווי די אַלע ענינים פון היפך הברכה זיינען מקויים געוואָרן נאָכן חורבן בית שני (גלות הרביעי'), אָדער אויך נאָכן חורבן בית ראשון (גלות בבל וכו').¹⁷

עס איז מובן, אַז די כוונה ותכלית פון די יסורי הגלות וכו' פון דער תוכחה איז

(7) ולהעיר מברכות (ה, סע"א. ורש"י): שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנו אלא ע"י יסורין כו'. וראה שם בהסוגיא לפניו.

(8) ראה בארובה לקוש' חכ"ג ע' 98 ואילך שכ"ה גם ע"ד הפשט.

(9) נצבים כט, יב.

(10) וראה ברכות שם: נאמר ברית במלח . . ונאמר ברית ביסורין דכתיב (פרשתנו כה, טט) אלה דברי הברית מה ברית כו' ממדת כו' אף ברית האמור ביסורין יסורין ממקין כו'. וכי"ב בכ"מ.

(11) סוכה נב, ב.

(12) כ"ה הגירסא בש"ס. ובע"י: ארבעה הקב"ה מתחרט עליהם על שבראם. ובדק"ס „הקב"ה בכל יום שבראם".

(13) להעיר שכשדים הוא (בעיקר) גלות בבל כידוע (וראה יומא י, א), וישמעאלים בימי גלות הרביעי (ראה רמב"ן הובא ברקנטי (בחוקתי שם): אויך ושונאך רמז לשני האומות. ופי' כלבוש שם: ר"ל עשו וישמעאל).

(14) כ"ה הסדר בש"ס לפנינו, ובע"י: כשדים ויצה"ר ישמעאל וגלות. ובדק"ס הביא ב' גירסאות: (כשדים וישמעאלים ויצה"ר וגלות: גלות ויצה"ר. וכ"ה גירסת הרי"ה בסוכה שם (כשדים וישמעאלים גלות ויצה"ר). ונראה שכ"ה גם גירסת רש"י בסוכה שם, כדמוכח מסדר הפי' בפרש"י. וכן מפורש במהרש"ל שם. ומסיים וכן מצאתי בספרים מדויקים. וראה לקמן בפנים ס"ה.

(1) ראה רמב"ן פרשתנו כה, מב. אברבנאל כה, טו ואילך. עקידה פרשתנו שער צה. ועוד.

(2) פרשתנו כה, טו.

(3) שם בתחלתו.

(4) כה, טד ואילך. וכן שם לו ואילך.

(5) לדעת הרמב"ן (פרשתנו שם. בחוקתי כו, טז) שהתוכחה שבפרשתנו לימי חורבן בית ראשון, והתוכחה שבפרשתנו לימי חורבן בית שני, על זמן גלותנו היום ביד הח' הרביעי' (רמב"ן פרשתנו שם), לגלותנו היום שאנו מפורזים מסוף העולם ועד סופו' (ל' הרמב"ן בחוקתי שם בפ"ה הכתוב (פרשתנו שם) והפיצך ה' בכל העמים), עיי' בארובה.

(6) ראה בארובה אברבנאל ועקידה שם. ומפרטים בפרטיות גלות בני' כל משך הזמן.